

УДК 378.134(78)

Лариса ЯРОШЕВСЬКА

*доктор філософії в галузі освіти,
викладач кафедри музичного мистецтва
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: yarosh702@ukr.net*

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КАФЕДРИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

У статті висвітлена проблема патріотичного виховання особистості майбутнього вчителя в процесі професійної освіти на спеціальності «Музичне мистецтво». Патріотичне відродження, що відбувається в сучасній Україні, значно активізує увагу суспільства до проблеми гармонійної, цілісної, творчої, духовно розвиненої, толерантної, національно свідомої особистості. З огляду на це використання музичного мистецтва, зокрема українського, в патріотичному вихованні майбутнього вчителя стає найбільш перспективним, необхідним й актуальним, яке відображає історію, культуру, традиції рідного краю та забезпечує можливості духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства. Підготовка вчителів музичного мистецтва є важливим аспектом виховання підростаючого покоління, адже саме ця категорія вчителів буде працювати в загальноосвітніх школах і виховувати молодь на краях світових та національних традиціях.

Ключові слова: патріотичне виховання, кафедра музичного мистецтва, громадська діяльність, виховні заходи, національна самосвідомість, толерантність.

На сучасному етапі розвитку України вища освіта має забезпечити фундаментальну наукову, загальнокультурну і практичну підготовку фахівців, які визначатимуть темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного прогресу. Вона покликана сприяти формуванню інтелектуального потенціалу нації, всебічного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства, стати могутнім фактором розвитку духовної культури українського народу.

Умови розвитку нашого суспільства сьогодні, його демократичні перетворення, економічні, наукові реформи зумовлюють необхідність посилення ролі вищої освіти як динамічної системи, яка здійснює безпосередній вплив на розвиток високоосвіченої, творчої, національно свідомої та патріотично налаштованої особистості.

Актуальність дослідження проблеми патріотичного виховання студентської молоді визначається низкою обставин – соціальною ситуацією, що склалася нині в нашій країні, перетвореннями в суспільному, політичному, економічному житті, переоцінці цінностей у свідомості людей. Патріотичне виховання майбутніх вчителів музичного мистецтва спрямоване на забезпечення цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї.

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, ставить мету формувати громадянина-патріота України, готового самовіддано будувати її як суверенну, незалежну, демократичну,

правову, соціальну державу; забезпечувати її національну безпеку; знати свої права та обов'язки, цивілізовано відстоювати їх; сприяти єднанню українського народу, громадянському миру і згоді в суспільстві. Виховання громадянина-патріота, високоморальної, творчої, ініціативної, національно свідомої особистості та відродження духовності у суспільстві – є сьогодні необхідним етапом у майбутнє України.

Виховання всебічно розвинутої особистості вимагає наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом, який би відображав історію, мистецтво, культуру, природу рідного краю та забезпечував можливості постійного духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства. Саме, кафедра музичного мистецтва факультету педагогіки та психології Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського сприяє формуванню патріотичної позиції студентської молоді, заснованої на соціально значимій, історично забарвленій діяльності. У змісті патріотичного виховання кафедри передбачено надання широких можливостей для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування власної національної гідності засобами музичного мистецтва, зокрема національного.

Вивчення та аналіз проблеми патріотичного виховання молоді постійно знаходяться в полі зору вчених, педагогів, психологів, музикознавців. Загальнопедагогічні аспекти підготовки майбутнього

вчителя досліджували О. Антонова, О. Дубасенюк, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Кічук, О. Куцевол. Інноваційні підходи до організації виховної роботи у педагогічному університеті вивчали О. Акімова, О. Коберник, В. Сорочинська, В. Шахов та ін. Ціннісні мотиви формування громадянсько-патріотичної культури молоді аспектно висвітлено у працях О. Безкоровайної, М. Сметанського, Г. Тарасенко, Г. Шевченко, І. Шоробури та ін. Серед сучасних дослідників, які працюють над питанням патріотичного виховання та громадянських якостей особистості – І. Бех, П. Вербицька, П. Ігнатенко, А. Погрібний, В. Поплужний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та ін. В останні десятиліття виконано низку дисертаційних досліджень з проблем патріотичного виховання.

Видатні українські філософи-мислителі Г. Сковорода, Т. Шевченко, П. Юркевич, К. Ушинський, І. Франко, О. Духнович, Я. Чепіга у своїх творах визначне місце відводили патріотизму українського народу, а саме: любові до Батьківщини, до рідної мови, до свого народу, повазі до історичного минулого, формуванню національної свідомості.

Висунута В. О. Сухомлинським ідея формування людини, її світогляду найяскравіше проявляється у процесі патріотичного виховання, яке, на думку педагога, є саме тією сферою духовного життя, що проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина [4, 29].

Вища школа на сучасному етапі розвитку суспільства покликана віддати пріоритети вихованню патріотизму як складнику світогляду студента та його ставленню до рідної країни, інших народів, національних святинь, посиленню любові до мови, почуттю відповідальності за незалежність держави, збереженню матеріальних і духовних цінностей. Особливо це стосується майбутнього вчителя, який у своїй професійній діяльності буде здійснювати патріотичне виховання школярів. Тому, у сучасній вищій освіті актуалізується потреба у вихованні патріотизму майбутніх учителів як почуття і як базової якості особистості на основі нових підходів і шляхів його реалізації. Для успішного розв'язання цієї проблеми ефективним буде створення патріотично спрямованого освітньо-виховного середовища національного університету.

Вирішення проблеми патріотичного виховання студентської молоді набуває особливої уваги, оскільки процес національного відродження нерозривно пов'язаний із становленням та розбудовою вищої освіти, яка виступає провідним фактором прилучення молоді до мистецтва, історії, любові до рідної мови. Саме тут, зокрема, на кафедрі музичного мистецтва закладаються основи світогляду майбутнього вчителя, формується власна національна гідність, толерантність, прищеплюється любов до Батьківщини, повага до свого народу, його культури і традицій.

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства обумовлені змінами в багатьох сферах суспільного життя, трансформацією системи цінностей і пріоритетів. Важливою метою соціального розвитку нашої країни є формування громадянського суспільства та побудова правової демократичної держави, зумовленою необхідністю посилення ролі вищих навчальних закладів як динамічної системи, яка здійснює безпосередній вплив на розвиток високоосвіченої, творчої, національно свідомої та патріотично налаштованої особистості. Головною запорукою становлення демократичної держави є передусім виховання в студентській молоді чіткої громадянської позиції, толерантності у вирішенні будь-яких конфліктних ситуацій, з високим рівнем національно-патріотичних, моральних, духовних якостей та соціальної активності.

Розвиток демократичної держави та становлення громадянського суспільства в Україні вимагають адекватних змін у роботі ВНЗ. Сьогодні українська освіта переживає складні та відповідальні часи, пов'язані з інтеграцією у світовий та європейський освітній простір. Така трансформація супроводжується суттєвим оновленням педагогічної теорії й практики, відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується інший зміст, підходи, педагогічний менталітет, удосконалюються форми й методи навчання та виховання.

Розбудова незалежної Української держави неможлива без оновленої національної освіти, розробки прогресивних технологій, гуманізації, диференціації та інтеграції навчання засобами патріотичного виховання студентської молоді.

Одним з найбільш ефективних шляхів формування патріотизму як цінності є створення інтерактивного освітнього середовища, де студенти могли б проявляти себе як громадяни і патріоти, гармонійно проходити рівні само ідентифікації, акумулюючи цінність патріотизму. Кафедра музичного мистецтва факультету педагогіки та психології МНУ імені В. О. Сухомлинського створює таке середовище, яке формуватиме патріотичну позицію молоді, засноване на соціально значимій, історично забарвленій діяльності, що ініціюється студентами, які є її учасниками, організаторами і пропагандистами, в рамках якої здійснюються пошукові експедиції, патріотично направлені акції, робота з ветеранами університету. Результати такої патріотично направленої діяльності показують, що у майбутніх вчителів музичного мистецтва формується патріотизм громадянсько-гуманістичного типу, який, долучаючись до їх системи ціннісних орієнтацій, виявляється в усвідомленій професійній підготовці і особистісній зацікавленості в майбутній діяльності.

Формування патріотичної вихованості майбутніх вчителів музичного мистецтва можливе за комплексного підходу до організації освітнього

простору як інтерактивного середовища, сформованого довкола національно-патріотичної ідеї. Таке середовище є комплексом сприятливих умов, стимулюючих мотивацію до патріотично направленої діяльності студентів, які одночасно є її учасниками, ініціаторами, організаторами і пропагандистами, будується на принципах активності, зацікавленості, добровільності. І тоді діяльність, направлена на формування патріотизму, набуває не стихійного, а свідомого характеру.

Кафедра музичного мистецтва пріоритетними напрямками навчання й виховання вважає саме такі, які перш за все направлені на формування громадян, що люблять свою країну, народ, мають людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну моральність. Виховати таких людей можна за умови розвитку сучасної національної системи виховання та навчання, яка ґрунтується на ідеях української історії, багатій культурі, звичаях і традиціях народу, глибокому знанні рідної мови, української пісні, поваги до національних цінностей. Визначений зміст патріотичного виховання кафедри реалізується у ході проведення та участі у виховних заходах до Дня міста, Дня захисника України, Дня Соборності України, Дня Героїв Небесної Сотні, Дня української писемності та мови, Дня визволення України від німецько-фашистських загарбників, різноманітних тематичних виховних годин, концертів національно-патріотичного спрямування, конкурсу «Червона калина», зустрічі з колишніми студентами – учасниками бойових дій у зоні АТО. Невід'ємною складовою національно-патріотичного виховання кафедри музичного мистецтва є участь студентів у різноманітних конференціях, круглих столах, спрямованих на формування патріотичних якостей та активної громадської позиції молоді – «П'яті Всеукраїнські Ольжичеві читання». Студенти з великим бажанням, ентузіазмом та особистими пропозиціями ставляться до цих заходів. Такі форми виховної роботи дійсно поглиблюють у молоді патріотичні почуття, формують чітко виражену патріотичну позицію та стиль поведінки. Активна взаємодія всіх учасників навчального та виховного процесу дозволяє сформувати у студента-патріота демократичність, толерантність, уміння спілкуватися з іншими людьми, відстоювати власні ідеї, думки і прислухатися до людей, критично мислити, приймати продумані рішення.

Формування і розвиток особистості відбувається в різноманітних видах діяльності кафедри музичного мистецтва, тому формування патріотизму як невід'ємної частини соціально-моральної спрямованості майбутнього вчителя здійснюється в процесі активної діяльності молоді, яка організовується викладачами із використанням різних методів, засобів і форм навчально-виховної роботи.

Наші студенти - майбутнє держави, від їхнього духовного і фізичного розвитку, знань, умінь

залежатиме, якою буде Україна завтра. Кожен з нас, хто причетний до виховання, повинен весь час пам'ятати, що, виховуючи й навчаючи студентську молодь, ми готуємо їх до майбутнього внаслідок засвоєння змісту суспільного життя: культури, моралі, праці, наукових і правових знань, національних традицій і звичаїв. Тому необхідним є залучення майбутніх вчителів музичного мистецтва до різних форм творчої та суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, трудової, художньо-естетичної, спортивної, краєзнавчої, культурної та екологічної.

Актуальність проблеми патріотичного виховання підкреслює духовна криза, яка стала буденним атрибутом сучасного суспільства. Становлення нового глобального інформаційного простору, зміна форм соціальної комунікації, зміщення морально-етичних орієнтирів актуалізують необхідність всебічного обґрунтування нової парадигми патріотичного виховання як процесу формування людини [6, 77].

Новий підхід заснований на розумінні патріотизму як складного соціокультурного явища, що пронизує основні сторони життєдіяльності, як суспільства, так і окремої особистості. Оновлене розуміння патріотизму відображає і включає нові тенденції сучасної соціокультурної реальності та передбачає глибоке переосмислення його теоретичних основ. Оновлений патріотизм може стати одним із факторів консолідації та розвитку суспільства, подолання багатьох негативних явищ сьогодення.

В сучасному суспільстві патріотичне виховання молоді набуває особливо важливого значення з декількох причин: зростає рівень інформованості (дезінформованості) молодого покоління, процеси демократизації та поява багатопартійної системи створюють певні труднощі в розумінні молоддю сутності патріотизму. Тому виникає необхідність здійснення патріотичного виховання молоді на якісно новому рівні, що сприятиме виробленню у молодого покоління вірного розуміння патріотизму, власної позиції з даного питання. Викладач кафедри музичного мистецтва на своїх заняттях повинен ненав'язливо засобами мистецтва розвинути високі почуття в людині; саме він відповідальний за те, щоб у майбутніх вчителів поєдналися такі риси свідомого громадянина України, як моральність, духовність, відповідальність, прагнення до самореалізації. Формування патріотичної свідомості майбутнього вчителя музичного мистецтва буде ефективним, якщо здійснюватиметься педагогічна підтримка саморозвитку його особистості, створюватимуться умови для розвинення його професійного і особистісного досвіду, можливості самостійних творчих рішень, що стають виразом особистісно визначеного змісту діяльності кафедри музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Анікіна Т.О. Патріотичне виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Т.О. Анікіна; АПН України; Інститут педагогіки. – К., 1993. – 19с.
2. Афанасьєв А. Проблема формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій студентів на сучасному етапі / А. Афанасьєв, Н. Ішук // Рідна школа. – 2009. – № 12. – С. 18-21.
3. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України / І. Бех, К.Чорна. Київ. – 2014. – 48 с.
4. Кіндрат В.К. Патріотизм В.О. Сухомлинського / В.К. Кіндрат // Зб. матеріалів III Всеукраїнських пед. чит. Василь Сухомлинський і сучасність. – Вип. 3. – Умань, 1996. – С. 29-31.
5. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – 6 с.
6. Кульчицький В.Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект) / В.Й. Кульчицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка і соціальна робота. – 2013. – № 30. – С.76-78.
7. Шестопалик О.В. Громадянське виховання майбутніх учителів: теоретичні і методичні елементи: Монографія. – Вінниця: Видавництво «Консоль», 2008. – 260 с.

References

1. Anikina T.O. Patriotychne vykhovannia maibutnix uchyteliv muzyky zasobamy khudozhnoho kraieznnavstva: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.01 / T.O. Anikina; APN Ukrainy; Instytut pedahohiky. – K., 1993. – 19s.
2. Afanasiev A. Problema formuvannia idealiv patriotychnoho vykhovannia ta tsinnisnykh orientatsii studentiv na suchasnomu etapi / A. Afanasiev, N. Ishchuk // Ridna shkola. – 2009. – № 12. – S. 18-21.
3. Bekh I. D. Natsionalna ideia v stanovlenni hromadianyna-patriota Ukrainy / I. Bekh, K.Chorna. Kyiv. – 2014. – 48 s.
4. Kindrat V.K. Patriotyzm V.O. Sukhomlynskooho / V.K. Kindrat // Zb. materialiv III Vseukrainskykh ped. chyt. Vasyl Sukhomlynskyi i suchasnist. – Vyp. 3. – Uman, 1996. – S. 29-31.
5. Kontsepsiia hromadianskoho vykhovannia osobystosti v umovakh rozvytku ukrainskoi derzhavy // Pedahohichna hazeta. – 2000. – № 6 (72), cherven. – 6 s.
6. Kulchytskyi V.I. Filosofska-svitohliadni peredumovy rozvytku patriotychnoho vykhovannia v Ukraini (istorychnyi aspekt) / V.I. Kulchytskyi // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya pedagogika i sotsialna robota. – 2013. – № 30. – S.76-78.
7. Shestopaliuk O.V. Hromadianske vykhovannia maibutnix uchyteliv: teoretychni i metodychni elementy: Monohrafiia. – Vinnytsia: Vydavnytstvo «Konsol», 2008. – 260 s.

Ярошевская Л. В. Патриотическое воспитание студенческой молодежи как составляющая общественной деятельности кафедры музыкального искусства

В статье освещена проблема патриотического воспитания личности будущего учителя в процессе профессионального обучения на специальности «Музыкальное искусство». Патриотическое возрождение современной Украины, значительно активизирует внимание общества к проблеме гармонической, целостной, творческой, духовно развитой, толерантной, национально сознательной личности. Использование музыкального искусства, а именно – украинского, в патриотическом воспитании будущего учителя становится перспективным, необходимым и актуальным, которое отображает историю, культуру, традиции родного края и обеспечивает возможность духовного усовершенствования личности, формирование ее интеллектуального и культурного потенциала как высшей ценности общества. Подготовка учителей музыкального искусства является важным аспектом воспитания молодого поколения, так как именно эта категория учителей будет работать в общеобразовательных школах и воспитывать молодежь в лучших мировых и национальных традициях.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, кафедра музыкального искусства, общественная деятельность, воспитательные мероприятия, национальное самосознание, толерантность.

Yaroshevska L. Patriotic education of student young as a composition of public activity of the musical art faculty

The article proves the problem of patriotic education of the future teacher in the process of professional training in the specialty «Musical art». The patriotic revival of modern Ukraine, greatly intensifies the attention of society to the problem of a harmonious, holistic, creative, spiritually developed, tolerant, nationally conscious personality. The use of musical art, Ukrainian, in the patriotic education of the future teacher becomes perspective, necessary and relevant, which reflects the history, culture, traditions of the native land and provides opportunities for the spiritual improvement of the individual, the formation of its intellectual and cultural potential as the highest value of society. The training of teachers of musical art is an important aspect of educating the younger generation, since this category of teachers will work in general education schools and educate young people in the best world and national traditions. The article proves the relevance of the issue of patriotic work of the university, valuable attitude of the individual to society and the state. The successful solution of tasks of musical – aesthetical and artistic – creative development of children in a secondary school directly depends on the level of professional mastery, erudition and culture of the Music teacher. Under conditions of building a new society the problem of training of a creative, professionally competent teacher's personality, able to new search and discoveries, based on the effective development of their musical skills, becomes especially urgent. Forming and development of people's skills are impossible without the skills of many generations mentioned in the cultural heritage. A musical aptitude means the combination of skills which gives the opportunity of successful realizations of musical activities. It is the skill of «based on music» world perception. Such life perception is always connected with people's special skills.

Keywords: patriotic education, chair of musical art, public activity, educational activities, national consciousness, tolerance.

Стаття надійшла до редколегії 02.02.2018